

Katarzyna Ignaszewska

DYLEMATY ZWIĄZANE Z PARYTETEM SIŁY NABYWCZEJ

Wydaje się sprawą oczywistą, że wszelakie międzynarodowe porównania PKB czy innych wielkości wyrażonych w jednostkach pieniężnych przyjmować muszą za podstawę jednolitą jednostkę miary. Nie można przecież porównywać produktu krajowego Polski wyrażonego w złotychkach i produktu Wielkiej Brytanii wyrażonego w funtach. Zarówno OECD, Eurostat, jak i Bank Światowy dane dotyczące np. PKB podają w dwojaki sposób: wielkość wyrażoną w walucie narodowej danego kraju przeliczają na dolary amerykańskie (lub euro) według kursu wymiany lub według parytetu siły nabywczej.

Kurs walutowy jest ceną jednostki danej waluty, wyrażony w określonej liczbie jednostek innej waluty. Nie można znaleźć związku pomiędzy kursem danej waluty a jej wartością. Cena waluty wynika ze stosunku podaży i popytu na walutę obcą na rynku krajowym, nie odzwierciedla zatem poziomu cen i nie reaguje na jego zmianę.

PSN – parytet siły nabywczej (PPP – *purchasing power parity*) – jest wskaźnikiem, który umożliwia dokonywanie porównań międzynarodowych. PSN eliminuje różnice w poziomie cen pomiędzy krajami. Wartość PSN uważana jest także za kurs równowagi wymiany waluty krajowej na walutę obcego kraju.

Parytet siły nabywczej można obliczyć dla walut dwóch dowolnych państw, najczęściej jest on wyliczany w stosunku do dolara amerykańskiego. Najprostszym sposobem wyliczenia PSN danego kraju w odniesieniu np. do dolara amerykańskiego jest uwzględnienie produktu, który jest identyczny w obu krajach, i obliczenie stosunku cen tego produktu. Na przykład weźmy litr Coca-Coli. W Polsce koszt 1 litra tego napoju wynosi 3,2 zł, w USA – 2 dol. PSN dla Coca-Coli pomiędzy Polską i USA wynosi $3,2/2,0$, czyli 1,6. To znaczy, że na każdy dolar wydany w USA na litr Coca-Coli w Polsce trzeba wydać 1,6 zł za tę samą jakość i ilość.

PSN nie jest liczony tylko dla pojedynczego produktu, ale również dla całych grup (warzyw, owoców, odzieży itp.). W szczególności PSN wyliczany jest w odniesieniu do PKB, aby móc porównywać wzrost gospodarczy różnych krajów w adekwatny sposób. Przy wyliczaniu PSN dla PKB bierze się po uwagę cały koszyk dóbr i usług, które także są składnikami PKB. Koszyk ten zawiera:

- dobra i usługi konsumowane przez gospodarstwa domowe (żywność, używki, odzież, obuwie, koszt wynajęcia mieszkania, rachunki domowe: gaz, elektryczność; meble, rekreacja, benzyna, transport, wydatki na kulturę, naprawy itp.),
- usługi rządowe (szkolnictwo, leczenie itp.),
- wyposażenie (sprzęt AGD i RTV),
- projekty konstrukcyjne.

W koszyku tym jest ponad 2500 dóbr i usług konsumpcyjnych, 34 usługi rządowe, 186 elementów wyposażenia i 20 projektów konstrukcyjnych. Wszystkie dobra znajdujące się w koszyku są odpowiednio wagi, które odzwierciedlają ich udział w spożyciu. Towary umieszczone w koszyku muszą spełniać dwa warunki: reprezentatywność i porównywalność.

Uproszczoną wersją parytetu siły nabywczej jest *the Big Mac index*. Oczywiście, nie jest on brany na poważnie, ale sprawnie i szybko możemy wyliczyć PSN dla jednego produktu, który jest identyczny we wszystkich krajach, a niewątpliwie kanapka z obecnej prawie na całym świecie restauracji McDonald's spełnia ten warunek.

PSN jest wykorzystywany przez następujące organizacje światowe:

- Bank Światowy – ustalenie międzynarodowej linii ubóstwa;
- UNDP – konstrukcja wskaźnika HDI (*Human Development Index*);
- Światowa Organizacja Zdrowia – porównanie wydatków związanych z leczeniem;
- UNESCO – oszacowanie wydatków na edukację w poszczególnych krajach;
- UNICEF – monitorowanie dobrobytu dzieci;
- IMF – porównywanie relatywnych wielkości ekonomicznych i estymowanie ważonych średnich regionalnych stóp wzrostu.

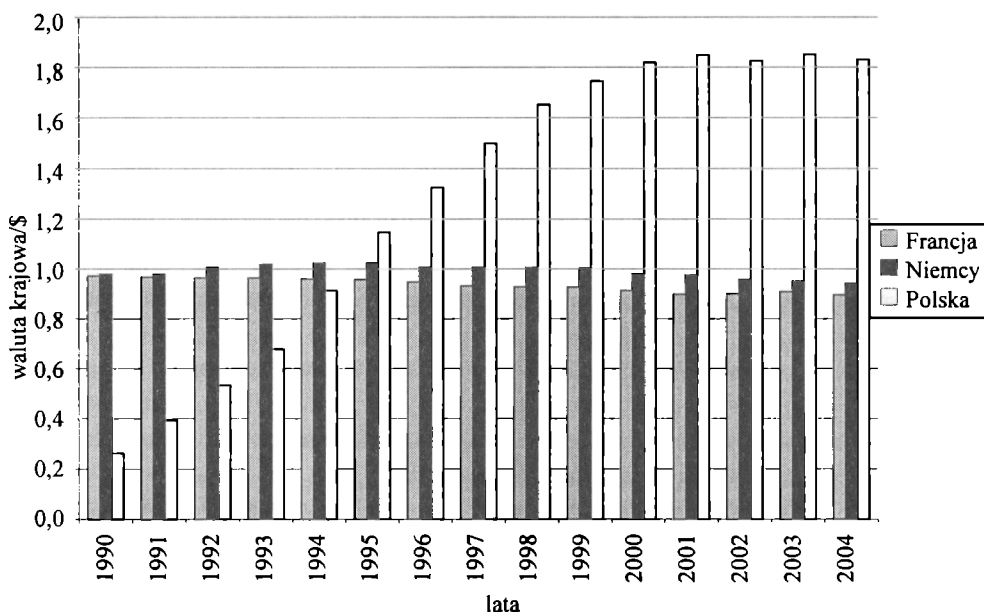
Chociaż od początku swojego istnienia teoria parytetu siły nabywczej ma zarówno swoich zwolenników, jak i przeciwników, obecnie staje się ona podstawą projektu Banku Światowego – *International Comparison Program*. W projekcie tym partycypuje 108 państw, pierwsze wyniki będą znane już pod koniec roku 2006. Oczywiście uzyskanie PSN obciążone jest trudnościami związanymi z niedostępnością danych cenowych wszystkich elementów porównywalnego koszyka, niedostatkami danych w jednym kraju, który będzie miał wpływ na inne kraje, niedostępnością wag. Mimo wszystkich niedoskonałości, PSN wydaje się dobrą alternatywą dla kursu wymiany.

Do wad kursu wymiany zalicza się to, że: nie odzwierciedla on poziomu cen w krajach, nie zmienia się także wraz ze zmianą w relatywnych cenach, spekulacje

walutowe i krótkoterminowe ruchy kapitału powodują fluktuację kursu wymiany, w niektórych krajach nadal obowiązuje sztywny kurs walutowy, zmiany kursu mogą uczynić niektóre kraje „bogatszymi” lub „biedniejszymi” w krótkim czasie, bez żadnej zmiany w wielkości produkcji.

W dalszej części artykułu pokażemy, jak zastosowanie parytetu siły nabywczej zmienia obraz wielkości produktu krajowego brutto i jak wpływa to na porównania między krajami. Spróbujemy także odpowiedzieć na pytanie, czy istnieje związek pomiędzy wartością PSN a wydajnością pracy.

Wykres na rys. 1 przedstawia, jak kształtowała się siła nabywcza wyliczona dla PKB w Niemczech, we Francji i w Polsce w ostatnich latach. Widzimy, że w Polsce złotówka prawie dziesięciokrotnie straciła na swojej wartości w stosunku do waluty amerykańskiej, a we Francji i Niemczech siła nabywcza utrzymuje się na tym samym poziomie, bliskim jednostce waluty krajowej, czyli frankowi francuskiemu i marce niemieckiej, a po wprowadzeniu w roku 1999 unii walutowej – 1 euro.

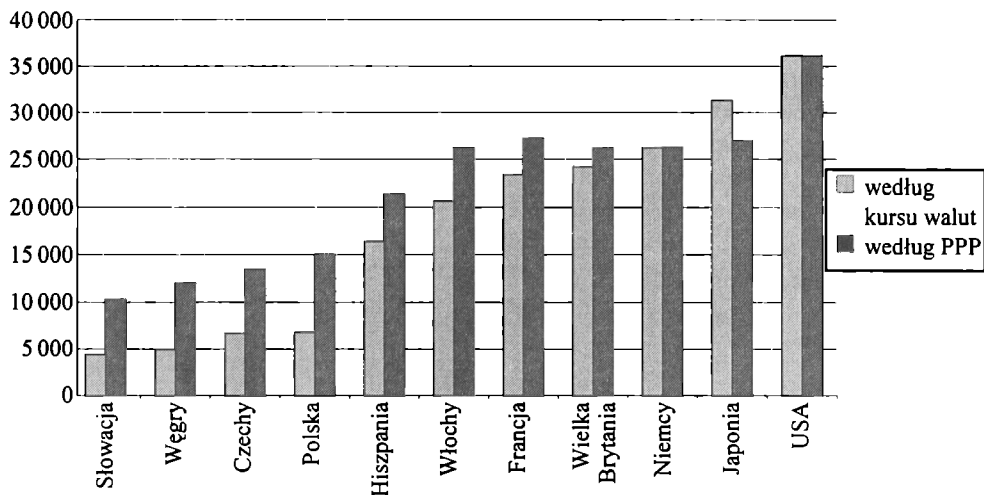

Rys. 1. Poziom parytetu siły nabywczej we Francji, w Niemczech i Polsce w latach 1990-2004

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD.

Wykres na rys. 2 przedstawia PKB (2002 r.) w dolarach amerykańskich, w przeliczeniu na jednego mieszkańca, wyliczony w dwojaki sposób: najpierw za pomocą kursu wymiany waluty krajowej na dolara (kurs urzędowy), a następnie za pomocą parytetu siły nabywczej.

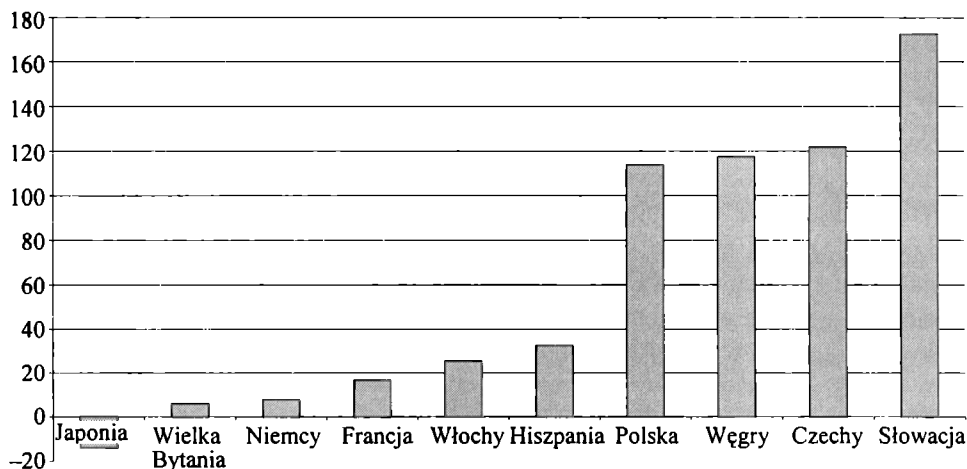
W krajach o ustabilizowanej gospodarce (Niemcy, Francja, Wielka Brytania) różnice są niewielkie, natomiast w krajach słabych gospodarczo (Polska, Czechy, Słowacja) otrzymujemy znaczne różnice.

Rys. 2. Wielkość PKB w roku 2002 przeliczona według kursu wymiany i według PSN

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Wykres na rys. 3 obrazuje procentową różnicę w PKB, kiedy wyliczamy go, używając kursu wymiany lub parytetu siły nabywczej. Zauważmy, że np. w Polsce

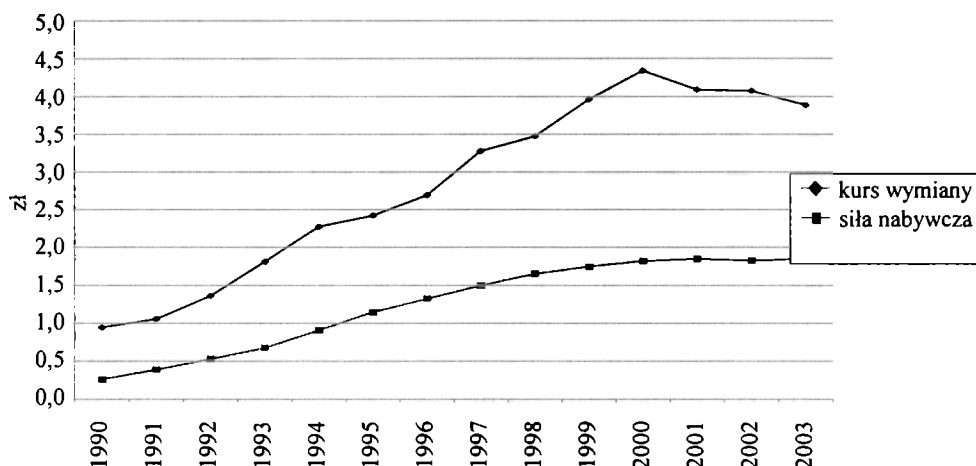

Rys. 3. Procentowa różnica w wielkości PKB obliczonego według kursu wymiany i parytetu siły nabywczej w roku 2002

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

ta różnica wynosi ponad 100% (dane są za rok 2002). Możemy stwierdzić zatem, że realne PKB w Polsce jest wyższe, gdyż siła nabywcza złotego jest większa niż wynika to z kursu wymiany walut. Jedynym krajem, gdzie efekt wprowadzenia do obliczeń PSN jest odwrotny, jest Japonia. Widzimy, że w Kraju Kwitnącej Wiśni siła nabywcza jena w stosunku do wartości dolara amerykańskiego przy kursie wymiany jest wyższa.

Rysunek 4 przedstawia, jak kształtowała się stopa wymiany złotówki na dolara oraz siła nabywcza naszej waluty.

Rys. 4. Poziom kursu wymiany złotówki na dolara amerykańskiego a siła nabywcza złotówki w latach 1990-2003

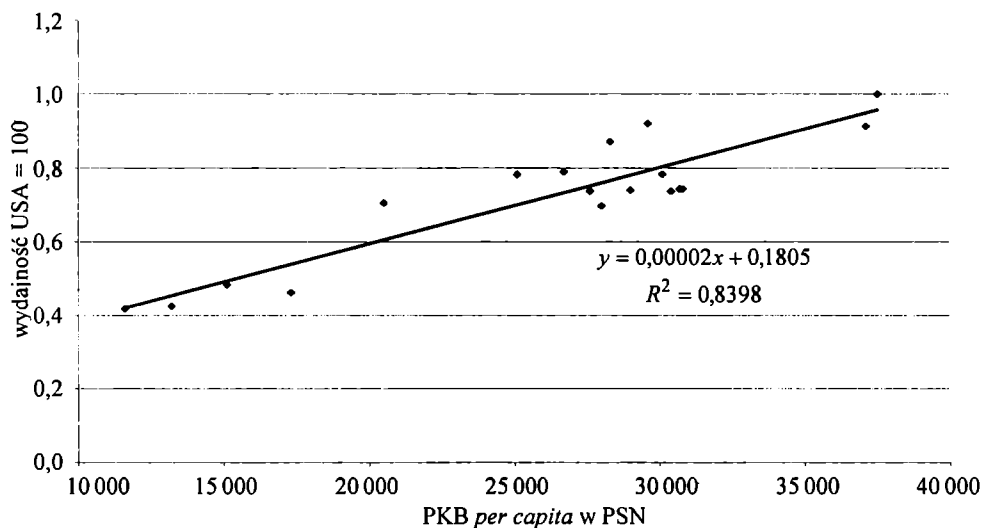
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD.

Z wykresu na rys. 4 możemy wnioskować, że wartość dolara amerykańskiego jest w naszym kraju przewartościowana, gdyż siła nabywcza, która jest kursem równowagi, jest obecnie nawet dwukrotnie niższa niż urzędowy kurs wymiany.

B. Balassa pisze w swojej pracy [1], że krajami o większej wydajności pracy i poziomie płac są kraje o wyższym dochodzie na jednego mieszkańca oraz że oficjalne kursy wymiany walut (urzędowe) odchylają się od PSN, czyli od kursu równowagi wraz ze wzrostem dochodu, ze względu na wyższe ceny usług. Innymi słowy, w krajach o wyższej wydajności pracy kurs wymiany różni się znacznie od wartości PSN. Wydajność w tej pracy przedstawiamy jako iloraz PKB (liczonego w PSN na osobę) do wszystkich osób zatrudnionych w danym czasie. Wartości są średnią za lata 1996-2006 (lata 2005 i 2006 są danymi prognozowanymi) i są podane w relacji do poziomu wydajności w Stanach Zjednoczonych (USA = 100).

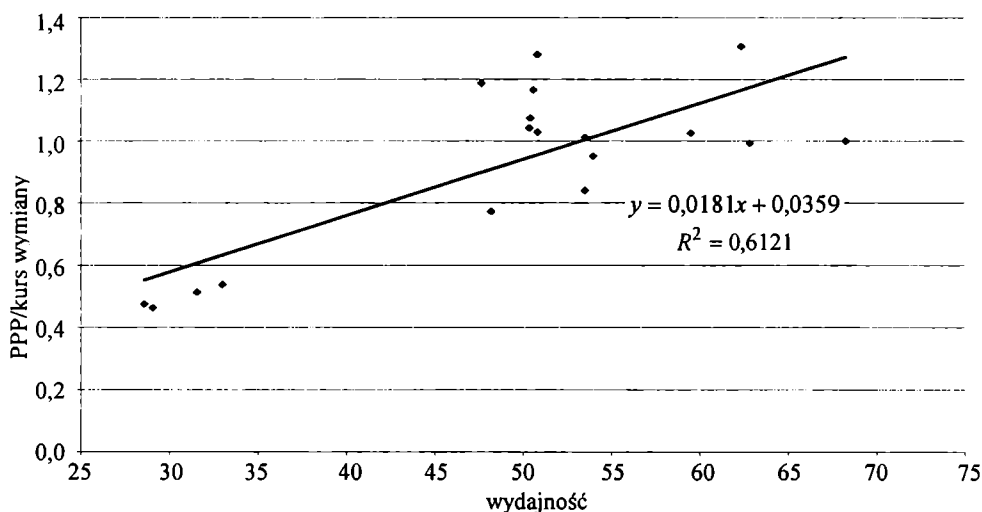
Możemy się zgodzić z pierwszym założeniem teorii Balassa (rys. 5), lecz drugie założenie w praktyce nie ma pokrycia, obserwujemy wręcz zjawisko odwrotne.

Kraje o wysokiej wydajności, a co za tym idzie – o wysokim dochodzie, to kraje, których kurs wymiany jest ustabilizowany, nie podlega on większym wahaniom i jest zbliżony do kursu równowagi, czyli do PSN. Możemy to zaobserwować na rys. 6. Natomiast w krajach, w których dochód jak i wydajność są mniejsze, kurs wymiany znacznie odchyła się od kursu równowagi jakim jest PSN.

Rys. 5. PKB na osobę w PSN a wydajność (USA = 100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostatu.

Rys. 6. Wydajność a poziom cen = PPP/kurs wymiany w roku 2002

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostatu.

Parytet siły nabywczej jest przedstawiany jako alternatywa kursu wymiany waluty krajowej na dolara amerykańskiego. PSN używany do przeliczeń PKB i jego składników na porównywalną jednostkę miary zmienia znacznie przeliczane wielkości, niekiedy nawet o 100%. Czy jest słuszne stosowanie PSN w zamian za kurs wymiany, będziemy mogli zweryfikować po pierwszych publikacjach ICP.

Literatura

- [1] Balassa B., *The Purchasing Power Parity Doctrine: A Reappraisal*, „Journal of Political Economy” 1964, 72(6), grudzień, s. 584-596.
- [2] Dornbusch R., *Purchasing Power Parity*, [w:] *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*, Macmillan Press Limited, London 1991.
- [3] Drabowski E., *Teorie kursu walutowego*, PWE, Warszawa 1981.
- [4] <http://europa.eu.int/como/eurostat>.
- [5] Orlikowski L., *Pieniądz, procent i równowaga*, Wydawnictwo „Orlik”, Poznań 1999.
- [6] Rogoff K., *The Purchasing Power Parity*, „Journal of Economic Literature” 1996, vol. XXXIV, s. 647-668.
- [7] Taylor A.M., *A Century of Purchasing Power Parity*, NBER Working Paper no 8012, listopad, Cambridge 2000.
- [8] Zienkowski L., *Co to jest PKB?: jego rola w analizach ekonomicznych i prognozowaniu*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2001.
- [9] www.oecd.com.
- [10] www.worldbank.org/data/icp.

THE DILEMMAS OF APPLYING THE PURCHASING POWER PARITY

Summary

The purchasing power parity is an artificial currency that reflects differences in national price level that are not taken into account economic indexes (for example GDP) by exchange rate. This unit allows meaningful volume comparisons of economic indicators over countries. The author presents in this paper „for and against” of using the purchasing power parity in exchange for exchange rate.

Mgr Katarzyna Ignaszewska jest doktorantem w Katedrze Matematyki i Cybernetyki w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.